

Secretariaat Diepeveeg 15
9450 Haaltert
Tel. 053/83.08.81.

14 jg. - 1994 - n°1

BRUUL

Onze oude Briel !! Veroordeeld, weggevaagd, vermoord !! Briel : een woord dat volgens de taalkundigen van Keltische oorsprong is . (keltisch : brog ; latijn : brogium ; romaans : brogilo). Briel, een woord van voor Julius Caesar, van voor Christus !!, een woord dat onder de vormen . Bruul, Brul, Briel, Bruel, Brueghel, Broghel, e a als plaatsnaam overal te vinden is in Vlaanderen, en, licht gewijzigd, ook in Wallonië. Bruul : ingesloten plaats, zeggen de taalmannen, ingesloten met een haag, met woningen, misschien alleen omringd door een weg. In het Duitse taalgebied vindt men Bruhl (Reinland), in het Franse kent men "breuil", een woord dat nog steeds gekend en in gebruik is met de betekenis : een met een haag ingesloten stuk grond met weiden, bossen, struikgewas enz., dienend als schuilplaats en kweekgebied voor het wild. (ongeveer dezelfde betekenis als "warande").

Briel, onz'oude briel ! Weggevaagd en vervangen door dat idiote "bril", een woord dat noch Vlaams, noch diets, noch keltisch, noch zelfs Europees is, een woord dat ons overgewaaid is uit Azie, uit Indië, waar men vroeger een soort helder natuurkristal vond waaruit hier de eerste goede brilglazen geslepen werden. Op de vindplaats noemde men dit kristal "beryl", en dit beryl is hier "bril" geworden . . . en de naam van ons eeuwenoud gehucht !!!!.....Miserere.

Dat men destijds van het heiland (heideland) een Eiland gemaakt heeft, van "terheiden" terjoden, dat met de plas in eede heeft drooggeveegd of de put in Eekent opgevuld, dat men zelfs onz'oude Krebbe heeft stukgebeten : allemaal goed, maar onze Briel onze Waelpuut !!! verraden, vergeten !!!

Arme BRUEL, REQUESCAS IN PACE !!!

'Uit het archief van Oscar Jooris'

GROOT-HAALTERTS KRUISWOORDRAADSEL

Uit de ingezonden oplossingen kwam als winnaar uit de bus :

Dhr. DE MEYER André, Wijngaardweg 6, 9450 Haaltert.

PROFICIAT !!!

OPVOERING VAN EEN KLUCHT TE HAALERT IN 1754

In het Ancien Regime waar de doorsnee mens vaak werd uitgebuit en vernederd en er zeker nog geen sprake was van het begrip "vrije meningsuiting" bestond er vreemd genoeg een rijk gevarieerde traditie van spot en hekeling. Spot, niet alleen met zijn volksgenoten, maar ook met het burgerlijk en kerkelijk gezag. Dit is althans de mening van Willy L. Braekman, auteur van het werk : "Spel en kwel ik vroeger tijd". Hij staft zijn bevinding met allerlei archiefmateriaal. Hierbij vinden we een heel hoofdstuk gewijd aan Haaltert. In het rijksarchief te Gent stuitte hij op een proces aangaande een kluchtspel dat tegen de zin in van de gezagdragers toch werd opgevoerd.¹

Wat was nu de aanleiding van dit kluchtspel ?

Een inwoner van Mere, ene Adriaen De Nil had te Haaltert kennis gemaakt met een meisje, Jacoba Coppens. De twee mensen hadden een ernstige verkering en zouden elkaar huwen. Jacoba geraakte in verwachting, maar aangezien een huwelijk toch ging volgen maakte dit voor de goegemeente weinig uit.

Om een of andere reden maakte het koppel ruzie en Adriaen brak de relatie af.

Zoals kon worden verwacht waren de Haaltenaren zeer verontwaardigd. De schrijver merkte erbij op dat dit niet alleen kwam omdat Adriaen een zwanger meisje achterliet. Maar ook omdat hij afkomstig was van een ander dorp. In die tijd was het voor de jongemannen niet gemakkelijk om een relatie aan te gaan met meisjes van een ander dorp. Zo iemand werd als een indringer beschouwd en er werd vaak geweld gebruikt om deze concurrent tot andere inzichten te brengen. Alleen de kinderen van goeode families werden uitgehuwelijkt buiten het dorp en dit om binnen de eigen klasse te huwen. Dit laatste was in Jacoba's zaak zeker niet het geval.

Jacobica en haar familie spanden een proces in tegen Adriaen op beschuldiging van het verbreken van de trouwbelofte en defloratie. Zij eiste alimentatiegeld.

Jammer genoeg kennen we de uitspraak niet van het vonnis. Maar we weten wel dat de inwoners van Haaltert er niet tevreden over waren. Men verzon plannen om openlijk zijn afkeuring te laten blijken.

Een zekere Petrus Redant fs. Adriaen was een jonge onderwijzer uit den Eeckent. Hij verzamelde een groep jongeren om een kluchtspel te maken over het gebeuren. Hij schreef de tekst en zou zorgen voor de musicale omkadering.

Er bestond wel een uitgevaardigd plakkaat dat zei dat : "straffelijck verboden sijn niet alleen alle spelen ende dichten op de heylighe scrifture ende misterien onser religie of op geestelijcke personen ende staeten", zodat alle teksten van goedkeuring moesten voorzien zijn door de wereldlijke en geestelijke overheden. Anders gezegd : de baljuw en de pastoor moesten hun goedkeuring geven. Sterker nog, de aartsbisschop van Mechelen, Thomas Philippus had enkele

¹ SPEL en KWEL in vroeger tijd. Stichting Mens en Cultuur - Gent 1992 W.L. Braekman.
R.A. Gent - Raad van Vlaanderen n° 23315

jaren voorzien nog in al zijn parochies een dergelijke verbodtekst laten voorlezen. Blijkbaar was Haaltert geen unicum en vond de aartsbisschop dat tegen deze praktijken moest worden opgetreden. In ieder geval : onze kluchtspelers waren in overtreding daar de toenmalige pastoor van Haaltert Constantinus Romanus Cnudde toch nooit zijn toelating zou geven. De pastoor alarmeerde de Landdeken en de "appariteur" van het Geestelijke Hof en de Baljuw.

Op 4 mei 1754 kwamen de appariteur en de baljuw naar Haaltert, en begaven zich naar enkele spelers om hen het verbod op te leggen tot opvoering. Ook op het spreekgestoelte probeerde de pastoor de jongelui van gedachte te doen veranderen.

Interessant is dat in het boek de namen van de 9 jongelui die een rol in het stuk speelden zijn vermeld.

- Frans Smets fs Jans
- Judocus Lievens fs Pieter
- Adriaen Redant fs Joos (wellicht een neef van de schoolmeester)
- Petrus Lauwereys fs Pieter
- Peter Lievens fs Jans
- Pieter, Frans en Engelbert Ottoy zonen van Joos
- Pieter Vijverman fs Jans
- Judocus Renneboogh fs Jans

Ook andere namen van medewerkers werden vernoemd :

- Adriaen Renneboogh die een knecht was van Jan Romphaut
- Petrus van den Broecke die een knecht was van Passchalie van Londerzele
- Petrus van Impe fs jans knecht van Gerardus Coppens
- Joannes Matthys knecht van Judocus Van der Maeren.

Alleen Petrus Van Impe was van Mere, de overige acteurs waren Haaltertnaren.

Niets kon deze groep weerhouden. Het stuk werd opgevoerd. Jammer genoeg weten we van de inhoud bijna niets. Wel weten we dat de onderwijzer het stuk begeleidde met een viool.

De baljuw en de pastoor waren erg verveeld met de hele zaak. Ze voelden dat hun gezag werd ondermijnd. Ze besloten de spelers gerechtelijk te vervolgen. De aartsbisschop van Mechelen richtte een schrijven naar de Raad van Vlaanderen te Gent om zich met het geval te bemoeien.

De Raad ging ter plaatse op 26 oktober 1754 om de zaak te onderzoeken. De verdediging van het gezelschap was vrij origineel. De beklaagden zeiden : "dat sij seer simpele, onnoosele en eenvoudige lanslieden sijnde, ghedaght hebben dat het beter was de rijmconste t'exerceren ende cluchten te spelen, dan in d'herbergen met drincken ende caerten als andere malligheden hunne tijd te passeren". De auteur Braekman constateerde daaruit dat ze niet aan hun proefstuk waren en regelmatig kluchten opvoerden. Hij denkt zelfs dat er een toneelgezelschap bestond. Ze beweerden tevens dat ze dachten dat enkel een schriftelijk verbod noodzakelijk was om een toneelstuk te verhinderen. Hun goeder trouw is echter volgens hen duidelijk gebleken toen ze beslisten het bij één voorstelling te laten. Ze eindigden hun pleidooi met de belofte zich ootmoedig te gedragen.

Hoe de zaak is uitgesproken kon de schrijver niet meer terugvinden. Waarschijnlijk bleef het een vermaning, een geldboete en het betalen van de gerechtskosten.

Marc De Moyer.

HOMOLOGATIES (PERIODE 1894-1910), aanvulling

Bij het afsluiten van het artikel "Homologaties, periode 1894-1910" (zie vorig nummer) hadden we het vermoeden dat het boek waaruit we onze informatie haalden iets te maken kon hebben met het meervoudig stemrecht. Door het ontbreken van het titelblad en de inleidende bladzijden, die ons hierover zekerheid hadden kunnen verschaffen, beperkten we ons tot de opsomming van de gehomologeerden van Haaltert en zijn deelgemeenten.

Nieuwsgierig als we zijn, trokken we op speurtocht naar het Rijksarchief te Ronse. Op aanwijzing van de heer Van Isterdael, hoofearchivaris, konden we er het door ons gezochte boek¹ en voornamelijk de ons ontbrekende bladzijden inkijken. Hier volgt de titel van het boek en het begeleidend schrijven.

LIJST DER NAMEN

van al de burgers wier titels, diploma's of getuigschriften, sedert 1894 tot en met 1910, werden bevestigd, geregistreerd of bekrachtigd.

Dit boekje behelst de bondige samenvatting der jaarlijkse lijsten, afgekondigd in den Moniteur belge, krachtens artikel 64, letter C van het kieswetboek.

De in de laatste kolom ingeschreven datum laat toe het nummer terug te vinden van den Moniteur, waarin de lijst voorkomt aan welke iedere vermelding ontleend werd.

Onderstaande tabel vergemakkelijkt de opzoekingen.

Brussel, de september 1911.

MIJNHEEREN,

MINISTERIE
VAN
BINNENLANDSE ZAKEN
VAN
KIESZAKEN EN DER
ALGEMEENE
STATISTIEK
1^e Afdeeling
AANWIJZER NR. 3551

Ik heb de eer U hierbij een exemplaar te zenden van een staat met de namen van al de burgers, die, sedert 1894 tot 1911, vermeld stonden op de lijsten, jaarlijks afgekondigd in den Moniteur Belge, in uitvoering van artikel 64, letter C, van het kieswetboek.

Het nut van deze uitgave, welke in een enkelen staat al de verspreide inlichtingen, vermeld in 38 afzonderlijke lijsten, samenvat, zal aan uw opmerkzaamheid niet ontgaan. Deze staat, in alphabetische rangorde opgesteld, zal U zonder moeite inlichten omtrent het recht welk de kiezers, gebracht op de lijst uwer gemeente, kunnen hebben op een dubbele stem uit hoofde van hun bekwaamheid.

¹Terug te vinden onder nr. 3392 in de bibliotheek van het R.A. te Ronse. - Geraadpleegde werken : "De grote Winkler Prins encyclopedie" en "De kroniek van België". Standaard uitgeverij.

Het is duidelijk dat deze staat van zelfden aard is als de jaarlijksche lijsten, welke er maar in opgenomen zijn en dat de gemelde staat, zoomin als deze lijsten, bewijsvoerende kracht heeft.

Ik verzoek U, mijnheeren, zorg te dragen dat dit boekje, welke jaren lang zal moeten dienen, zorgvuldig bewaard worde, en ik vestig uw aandacht op artikel 2 van het koninklijk besluit van 3 augustus jl., welk het neerleggen voorschrijft van dit stuk ter inzage van het publiek.

De Minister,
Paul Berryer.

Besluit

Zoals wij vermoeden was dit boek wel degelijk bedoeld als hulpmiddel bij het verkiezingsgebeuren, meer bepaald bij de toekenning van het aantal stemmen waarop iemand recht had in het systeem van het algemeen meervoudig kiesrecht.

Door dit systeem kreeg iedere burger, ouder dan 25 jaar en die gedurende meer dan één jaar in dezelfde gemeente woonde, stemrecht. De censuskiezers (zij die een bepaald minimum aan belastingen betaalden), de capaciteitskiezers (de ambtenaren en de houders van een diploma van hoger middelbaar onderwijs) en de huisvaders kregen een supplementaire stem. Er waren dus kiezers met één, twee en drie stemmen. Vooral de liberalen kregen hierdoor een zware klap, hun zetelaantal viel van 61 in 1892, terug tot 20 in 1894.

Op 9 mei 1919 ondertekenden koning Albert en de ministers van binnenlandse zaken en justitie, Charles de Broqueville en Emiel Vandervelde de nieuwe kieswet, waarin werd bepaald dat bij de wetgevende verkiezingen van 16 nov. 1919 alle mannen vanaf 21 jaar één stem mochten uitbrengen. De vrouwen zouden dit recht pas in 1948 verwerven.

P.S. een tweede controle leverde nog twee gehomologeerden van Haaltert en één van Kerksken op.

DELCROIX Elie-M.M.	°Haaltert op 14-4-1880, doctor in de geneeskunst, homologatie op 31-8-1906, universiteit Gent, wonende te Waregem.
DELCROIX Jean	°Haaltert 4-2-1884, kandidaat ingenieur, homologatie op 27-3-1908, univ. Gent, wonende te Gent.
DE SCHEPPER Arthur	°Kerksken op 26-12-1884, kandidaat notaris, homologatie op 9-10-1908, universiteit Leuven, wonende te Kerksken.

John SCHEERLINCK.

LANDBOEK VAN HELDERGEM 1656-1707

"Lant ofte metinckbouck van de prochie van Helderghem in den lande van Aelst van alle landen, bosschen, meerschen, huyssteden, veldekens ende onbehuysde steden ghelegghen binnen de voornoemde prochie, geen uytgestreken nochte gereserveert daar in te vinden is elke stuck int particulier ghemaectt ende vernieuwt bij Jan Trauwaen greffier van de Baronnie van Resseghem ende Borsbeke bij last van meyer, Burghemeester ende schepenen mitsgaeders pointers ende setters der voornoemde prochie van Helderghem uyt den voorgaenden lant ende metinckbouck ghemaectt ende ghemeten bij gillis hoolman fg. pieters, ghesworen lantmeter van de twee steden ende lande van Aelst ten jaere seshien hondert sessenvijftich ende oock bij aenwijsinghe ende assistentie van burghemeester schepenen auderlinghen ende andere insetenen der voornoemde prochie tot het opnemen van de nieuwe canten ende sijden mitsgaeders propietarissen ende ghebruykers van diere soo op elcke partije geannoteert staet aldus gedaen ende vernieuwt ten jaere 1707".

Tafel met de benamingen van de velden, bossen, weiden en de plaats en de huizen en de hoeven zich bevonden.

De huizen in den driesch worden eerst vermeld, vervolgens het tabbensvelt, dholbeke, stockvelt, vranckbosch, het veldeken achter latem, burrewaterval, bosschen in de reyegeert, ninofsch en waterval, sieckhuysveldeken, preterijvelt, strijlant, het veldeken van Ittere, rijstvelt, rijstbosschen, den rechter, hofvelt, bulscamp, hooghcauter, groot puttevelt, cleen puttevelt, raesvelt, crieckenbergh, oomwegh, ruymbunder, willemsvelt, dhasselt, dhoeve, kerckvelt, groot weyvelt, blocx weyvelt, schutijzersweyvelt, gillikens weyvelt, doorevelt, deckers meersch, steenbrugghemeersch, kerkmeersch, haelteringhe meersch, huyssteden ende veldekens bij ende ontrent de kercke, veldekens ende huyssteden beneden den driesch en aen de kercke, huyssteden aen den driesch, thoome meerschen, moildemeerschen, hofsteden ende meerschen thoome, bij thof ten haene, bosschen ende meerschen bij thellestraetien, raesmeerschen, veldekens en weeden thoome, steenbeke, bureeck bosschen, huyssteden veldekens bosschen ende meerschen bij ende in stockt.

HUIZEN 23 ha 40 a

In 1656 telde Helderghem 74 woningen voor circa 327 inwoners. Volgens het landboek waren er 42 behuysde steden en 32 behuysde hofsteden. Hiernaast waren er nog 4 onbehuysde steden en 2 onbehuysde hofsteden (bouwgronden waar vroeger een huis heeft gestaan).

Helderghem telde in 1485 ca. 215 inwoners en 43 woningen en in 1570 ca. 330, maar nog slechts een 75-tal gedurende de periode 1576-1585. De bevolking groeide opnieuw aan tot ca 1665, maar bleef hierna gedurende verscheidene decennia bijna onveranderd ; om dan weer aan te groeien na het eerste kwart van de 18e eeuw. De bevolking bedroeg in 1800 ca. 700 inwoners.¹

¹ Demografische evolutie van het Land van Aalst door J. De Brouwer.

In de omgeving van de oude kerk stonden 6 woningen.

De eigenaars waren :

- Joos Van der Waerden (18 a 45 ca)
- Adriaen Van Waeyenbergh (18 a 45 ca)
- Jan Triest gehuwd met de weduwe van Joos Meganck (21 a 50 ca)
- Jan Meganck zoon van Joos (11 a 40 ca)
- Adriaen Perreman (8 a 60 ca)
- De heer Pastoor van deze Parochie (22 a 15 ca)

Beneden den Driesch :

- Pieter Schoupe (koster) en Jan Dhaseleire zoon van Jan (31 a 60 ca)
- Anthon Anthonis (12 a 60 ca)
- Joos Dhaseleire zoon van Jan (36 a 90 ca)
- Pieter Dhaseleire zoon van Jan (26 a 45 ca)
- Judocus Beerens gehuwd met de weduwe van Joos Dhaseleire (30 a 74 ca)
- Christiaen Pevernagie gehuwd met de weduwe van Pieter Dhaselaire (30 a 74 ca)
- Adriaen De Cock (7 a 70 ca)
- Pieter Mincke (15 a 35 ca)
- Weduwe en erfgenamen van Jan Antheunis zoon van Jan (16 a 90 ca)
- Jan Triest (22 a 45 ca)
- Adriaen en Geeraert Antheunis (53 a 80 ca)
- Wed. en erfgenamen van Adriaen Fromont (26 a 45 ca)
- Cornelis Mathijs (26 a 45 ca)
- De kinderen van Pieter De Swaef (86 a 70 ca)
- Anthon Anthonis en Jan Anthonis (63 a 20 ca)

Het grootste aantal woningen waren gebouwd langs den Driesch.

- Lieven Van Wayenberghe (9 a 50 ca)
- Jan Scheirlinck (9 a 50 ca)
- Pieter Follet (9 a 50 ca)
- Anthon Mertens (7 a 70 ca)
- Lieven Coppens zoon van Gillis (8 a 60 ca)
- Pieter De Wettere (27 a 60 ca)
- Pieter Egerix (3 a 07 ca)
- Jacobus De Rouck (3 a 40 ca)
- Jan De Swaef - meyer (4 a 90 ca)
- Adriaen Lievens (16 a 90 ca)
- Judocus Beerens gehuwd met de weduwe van Joos Dhaeseleire zoon van Adriaen (21 a 50 ca)
- Wed. en erfgenamen van Adriaen Schutyser (35 a 35 ca)
- Pieter Fromont (8 a)
- Wed. en erfgenamen van Jan Dhaseleire z.v. Adriaen (22 a 75 ca)
- Joos Antheunis zoon van Ghyselbrecht (24 a)
- Jacobus Goessens (6 a 45 ca)
- Petronella Fobecq (6 a 45 ca)
- Weduwe en erfgenamen van Adriaen Fromont (8 a)
- Erfgenamen Loys Dhane (12 a 30 ca)
- Jan Scheirlinck - Causa uxoris (35 a)
- Jan Scheirlinck (11 a 05 ca)

Jan Schouppe zoon van Guilliam (46 a 70 ca)
Jan De Wettere (14 a 75 ca)
Weduwe van Jan Antheunis (1 ha 3 a)
Jacobus De Swaef (68 a 85 ca)
Jan Dhageleire (45 a 15 ca)
Gillis Van den Bossche (45 a 15 ca)
Jan Beerens zoon van Pieter (27 a 60 ca)
Jenneken Bauwens (7 a 70 ca)
Gillis Schouppe zoon van Lambrecht (7 a 70 ca)
Griffier Peeters (47 a)
De wezen van Michiel Augustijn (17 a 80 ca)
Weduwe van Joos Schouppe (57 a 15 ca)
De wezen van Pieter De Backer zoon van Jan (1 ha 15 a)
Pieter Sterck en de weduwe van Jan De Nul (35 a)
Pieter De Vulder zoon van Joos (51 a)
Pieter Heireman (33 a 80 ca)
Merten Van Wayenberghe (10 a 15 ca)
Jacques Van Wayenberghe (10 a 15 ca)
Weduwe en erfgenamen van Joos Wijnant (20 a 25 ca)
Pieter Van den Bossche (35 a)
Pieter De Vulder zoon van Joos (21 a 50 ca)

Huizen tHoome

Weduwe Andries De Vuyst en Joos Van Keymeulen haren broeder (52 a 25 ca)
Weduwe en erfgenamen van Jan Coppens (46 a)
Jan De Leeuw (30 a 74 ca)
Simoen Peelman (30 a 75 ca)
Gillis De Leeuw (12 a)
Hof ten Traghelbosch van het Klooster van Anchin (73 a 75 ca)
Het hof ten Haene (40 a)

Huizen bij het Stockt

Pieter Antheunis zoon van Jan (87 a 60 ca)
Pieter De Coster (36 a 90 ca)

Huis op het Tappensveld

Adriaen Van Cothem (1 ha 02 ca)

Huis in de Ninofsche Waterval

Jan Mertens (53 a)

Hofsteden

De grootste hoeve was eigendom van de wezen van Pieter De Backer zoon van Jan (1 ha 15 a Driesch). Andere grote hofsteden waren in het bezit van de weduwe van Jan Antheunis (1 ha 03 a Driesch) en van Jan Van Cothem (1 ha 02 a - Tappensveld). Pieter Egerix was eigenaar van de kleinste "behuysde hofstede" (3 a 07 ca - Driesch). De hoeve van Jacobus De Rouck was ook kleinschalig want de oppervlakte bedroeg slechts 3 a 40 ca Driesch.

Land 258 ha 70 a - 495 percelen

Het grootste perceel land lag in de hoogcauter "een stuck lant omme het clooster van Anchin, oost de naervolghende, west de straete, noort den cleenemeersch, groot 20 dachwant 90 roeden" (6ha 40 a). Jan Van Audenhove was in 1706 de Pachter van het stuk land en bewoonde in de wijk Oom "Het hof ten Traghelbosch" ook eigendom van het klooster van Anchin.

Een ander groot land lag in het Dooreveld "een stuck lant omme het clooster van Anchin, oost de bureecke, suyt den bulscam, west het cloostergoet van St. Adriaens, noort Pieter de vulder fg: Joos groot 17 dachwant 45 roeden" (5 ha 40 a). De pachter in 1706 was ook Jan Van Audenhove.

Het kleinste perceel land was eigendom van Jan De Vos (4 a)

Veldekens (bewerkt land) 48 ha 30 a - 57 percelen.

Enkele veldekens werden met een mooie naam bedacht : o.a. het hemelrijkveldeken (Oom), het mertens craenveldeken (Oom) dhey (Oom), heilige geest veldeken (ninofsche waterval), het sieckhuysveldeken (ninofsche waterval), het kreckelveldeken (ninofsche waterval), het cappittelveldeken (bij de kerk) en andere.

Bossen 30 ha 93 a - 40 percelen

De bosrijkste gebieden waren gelegen in de :

De reygeert - 1 ha 80 a - 7 percelen

Het preterijeveld - 3 ha 80 a - 3 percelen

De rijstbosschen - 8 ha 10 a - 8 percelen

De moildemeerschen - 45 a - 1 perceel

Het hof ten haene te Hoome - 23 a - 1 perceel

Het hellestraetjen - 1 ha 75 a - 4 percelen

De raesmeerschen - 1 ha 80 a - 2 percelen

Den boonhof - 1 ha 40 a - 1 perceel

De steenbeek - 1 ha 90 a - 1 perceel

De bureeckbosschen - 4 ha 70 a - 3 percelen

De stockt - 1 ha 95 a - 6 percelen

De ninofsche waterval - 3 ha 05 a - 3 percelen

Het grootste perceel bos, in de ninofsche waterval langs de grens met Outer, had een oppervlakte van 2 ha 85 a was in 1656 eigendom van de erfgenamen van Nicolaes de backere uit Antwerpen. In 1706 wordt Lieven Menschaert vernoemd als eigenaar of Pachter.

Het tweede grootste bos lag in de bureecke (de lange bureecke genoemd) met een oppervlakte van 2 ha 65 a. De eigenaar in 1656 was Mijnheer Van der Meersch uit Gent. Het paalde ten oosten aan het weyveld, ten zuiden en ten westen aan het dooreveld en ten noorden aan het goed van het hof ten haene. In 1706 was de weduwe van Adriaen Schutyser de nieuwe eigenares (of pachteres).

Een ander perceel bos, in de rijstbossen langs de grens met Aspelare, had een oppervlakte van 2 ha 50 a. Het paalde ten noorden en ten oosten aan de bosveldekens en was in 1656 eigendom van Mijnheer Van Leeuwenburgh. In 1706 wordt Michiel De Backer vermeld.

Een bos van 2 ha 15 a in het preterijeveld was in 1656 ook eigendom van dezelfde heer Van Leeuwenburgh. In 1706 Jan de Cooman.

De eigenaars van het kleinste bosje waren de weduwe en de erfgenamen van Joos Wijnant. Het lag in de stockt en de oppervlakte bedroeg 2 a 45 ca.

De oppervlakte van de andere bossen varieerde tussen 2 a 75 ca en 1 ha 90 a.

De namen van de bossen spraken ook vaak tot de verbeelding :

In het hellestraatjen : de slangenbos

In de stockt : de tijdlozen bos en de slinger

In de ninofsche waterval : de wijmbos

Weiden 35 ha 10 a - 82 percelen

De grootste weide was eigendom van het klooster van Anchin en lag in de raesmeerschen en werd de rael genoemd. Hij paalde ten oosten en ten zuiden aan de bulscam, ten westen en ten noorden aan de hoogcauter. Oppervlakte 2 ha 70 a.

Een andere grote weide lag te Oom en was eveneens eigendom van het reeds genoemde klooster. Hij werd de "cleenenmeersch" genoemd. Oppervlakte 2 ha 25 a.

De kleinste weide lag in de "kerckenmeersch" en was eigendom van de kerk van Heldergem. Oppervlakte 2 a 15 ca.

Ook de weiden werden met mooie namen bedacht : o.a.

Bij de molenbeek : de boonmeersch

In de kerckenmeersch : de meulendam

tHoome : de calverweede

Bij 't hof ten haene : de peerdenmeersch

Bij de steenbeke : de steenbeekweede

In de bureecke : de dierencostmeersch

In de stockt : schockaerts weede

de peerdenmeersch

den bruel

de ronde meersch

Hoplochting : eigendom van het hof ten haene - 46 a

Lochtingen : 27 a - 3 percelen

Tijdens de 17e eeuw waren te Heldergem de kloosters de grootste eigenaars.

De goederen toebehorend aan kloosters, openbare besturen en instellingen in 1656.

Het klooster van Anchin : 34 ha 75 a - 13 percelen

Het klooster van St. Adriaan te Geraardsbergen : 12 ha 30 a - 8 percelen

De Quotidianen van St. Baafs te Gent : 8 ha 92 a - 4 percelen

Het klooster van St. Cornelis te Ninove : 7 ha 85 ca - 6 percelen

De cure van Heldergem : 7 ha 70 ca - 8 percelen

Het hospitaal van Aalst : 7 ha 20 a - 10 percelen

De kerk van Heldergem : 3 ha - 14 percelen

Het begijnhof te Aalst : 1 ha 85 a - 3 percelen

De armen van Appelterre : 1 ha 25 a - 4 percelen
De cappelrije van Aaigem : 95 a - 3 percelen
Het godshuis van St. Jan ten Dulle te Gent - 62 a - 2 percelen
Het klooster van de rijke claren te Gent : 62 a - 2 percelen
De armen van Kerksken : 32 a - 1 perceel
Het klooster van St. Joris Francq te Gent : 30 a - 1 perceel
De armen van Aaigem : 30 a - 2 percelen
De armen van Nieuwerkerken : 17 a - 1 perceel

Belangrijkste eigenaars en pachters in 1656-1706

Jan Van Audenhove (1706) 34 ha 30 a - 16 percelen
Pieter De Vulder (1656-1706) 29 ha 20 a - 39 percelen
Wed. en erfgenamen van Adriaen Schutyser (1656-1706) 25 ha 25 a - 30 percelen
Geeraert Antheunis (1706) 21 ha 20 a - 33 percelen
Het hof ten haene (1656)
Jacobus Van der Biest (1706) 21 ha - 37 percelen
Mijnheer Van Leeuwenburgh (1656) 18 ha 15 a - 10 percelen
Erfgenamen van Jonker Guilliam de Grutere
Heer van Bieselinghe (1656) 16 ha 60 a - 26 percelen
Simoen Peelman (1656-1706) 15 ha 70 a - 23 percelen
Jo Theodor Ignatius Van der Meersch Gent (1656) 14 ha 75 a - 10 percelen
Weduwe en erfgenamen van Nicolaes
De Backer - Antwerpen (1656) 13 ha 60 a - 7 percelen
Lieven Menschaert (1656-1706) 11 ha 06 a - 6 percelen
Weduwe Jan Antheunis (1656-1706) 10 ha 75 a - 17 percelen
Wed. en erfgenamen van Pieter De Swaef (1656-1706) 10 ha 15 a - 19 percelen
Michiel De Backer (1656-1706) 9 ha 08 a - 7 percelen
Adriaen Van Cothem (1656-1706) 8 ha 60 a - 14 percelen
Mijnheer Mensago erfgenaam van Jonker Pauls Steelant (1656) 7 ha 70 ca - 12 percelen
Jan Wijnant (1656-1706) 7 ha 40 a - 16 percelen
Jacobus De Swaef zoon van Gillis (1656-1706) 7 ha 40 a - 13 percelen
Anthon Antheunis (1656-1706) 6 ha 15 a - 19 percelen
Pevernagie Christiaen gehuwd met de weduwe van Pieter Dhaseleire (1656-1706) 5 ha 20 a - 10 percelen
Joannes Beeckman (1656) 5 ha 10 a - 2 percelen
Pieter Antheunis zoon van Jan (1656-1706) 5 ha 10 a - 8 percelen
Weduwe van Lieven De Backer (1656-1706) 4 ha 90 a - 8 percelen
Jan Triest gehuwd met de weduwe van Joos Meganck (1656-1706) 4 ha 40 a - 11 percelen
Jan De Swaef, meyer (1656-1706) 4 ha 20 a - 12 percelen
Jan Schoupe zoon van Guilliam (1656-1706) 3 ha 85 a - 9 percelen
Joos De Vulder zoon van Pieter (1656-1706) 3 ha 80 a - 11 percelen
Mijnheer De Moor, Ninove (1656-1706) 3 ha 75 a - 1 perceel
Erfgenamen van Judocus Beeckman, Aalst (1656) 3 ha 75 a - 2 percelen
Jan Van Durme (1656-1706) 3 ha 55 a - 8 percelen
Geeraert Citers (1656-1706) 3 ha 40 a - 9 percelen
Pieter Schoupe zoon van Mertens, koster (1656-1706) 3 ha 40 a - 12 percelen

Jonker Frans Terlinden, Aalst (1656) 3 ha 40 a - 2 percelen
 Wed. Cornelis Van den Berghe (1706) 3 ha 10 a - 1 perceel
 Lieven De Backer (1656-1706) 3 ha 10 a - 8 percelen
 Jo Marie Coppens, begijntje, Aalst (1656) 2 ha 90 a - 3 percelen
 Joos Van Keymeulen zoon van Pieter (1656-1706) 2 ha 80 a - 8 percelen
 Anthon Mertens (1656-1706) 2 ha 70 a - 6 percelen
 Joos Dhaseleire (1656-1706) 2 ha 65 a - 14 percelen
 Wed. Joos Wijnant gehuwd met Joos Van der Waerden (1656-1706) 2 ha 50 a - 9 percelen
 Joos Antheunis zoon van Gijselbrecht (1656-1706) 2 ha 45 a - 9 percelen
 Griffier Peeters (1656) 2 ha 30 a - 5 percelen
 Jan Mertens zoon van Jan (1656-1706) 2 ha 30 a - 9 percelen
 Adriaen Van Wayenberghe (1656-1706) 2 ha 15 a - 7 percelen
 Adriaen De Vulder (1656) 2 ha 10 a - 5 percelen
 Pieter Sterck (1656-1706) 2 ha 06 a - 6 percelen
 Chevalier van den grave van Bergen (1656) 2 ha 06 a - 2 percelen
 Jan Dhaseleire zoon van Jan (1706) 1 ha 95 a - 9 percelen
 Mevr. Marie Bonaert vrouwe van Dhielbeke erfgenaam van Mijnheer Mensago (1656) 1 ha 90 a - 4 percelen
 Gillis Van Durme (1656-1706) 1 ha 70 a - 5 percelen
 Griffier Van Waesberghe, Aalst (1656) 1 ha 45 a - 1 perceel
 Jo Jenneken De Swaef, begijntjen, Aalst (1656) 1 ha 25 a - 1 perceel.

Dit was een volledig overzicht van de situatie te Helderger in 1656 en 1707.

Roger De Troyer.

OUDE GEBRUIKEN IN HAALTERT

In Mededelingen Heemkring Haaltert 12de jaargang n° 4 vermeldde Gilbert Redant in zijn artikel, dat de gelovigen ter gelegenheid van het hoogfeest van Pasen een teug wijn en peperkoek ontvingen bij de communie.

Dit is een zeer oud gebruik. In de parochieregisters van onze gemeente uit 1638 vinden wij de volgende vermelding :

"De number van de wynen die ghebruyckt worden ten behoeve van de communicanten op de hoochtyden binnen de prochie van Haeltert.

Alderheylighen	2 potten
Kersmisse	4 potten
Paesschen	6 potten
Sincxen	1 pot"

EEN GREEP UIT ONS DENDERHOUTEMS DIALEKT (DEEL 2)

Na een eerste reeks typisch "Atomse" streektaalwoorden en -uitdrukkingen wagen wij ons aan een tweede serie. Ze worden alfabetisch geordend.

Wij blijven er ons goed van bewust dat nog tal van pittige gezegdes en woorden ter aanvulling kunnen ontdekt worden.

We mogen die, naar onze bescheiden mening, niet laten verloren gaan, omwille van hun folkloristische waarde. Als we het nauwkeurig gebruik van het A(-lgemeen) N(-ederlands) snel en degelijk zien aangroeien bij onze jeugd kunnen we ons daar alleen maar over verheugen. Voelen we ons niet heel fier - volkomen terecht ! - als men ons, in Brussel b.v., in korrekt Nederlands te woord staat ?

Toch menen we dat het gewoon familiaal gebruik van de streektaal in de huiselijke kring en onder dorpsgenoten zeker niet dient veroordeeld te worden, alleen al om de gemoedelijkheid en de prettige lokale kleur die dat gebruik ongedwongen uitstraalt.

Dat dialekt moet toch een terechte plaats in ons kultureel patrimonium blijven bewaren. Het A.N. komt toch voort uit de gesproken omgangstaal. "De Woordenschat van de Nederlandse dialekten vormt de onderbouw waarop de algemene taal is opgetrokken". Aldus de aanhef in de folder ter aankondiging van het "Woordenboek van de Vlaamse dialekten", 1985.

Zo begint dan onze tweede reeks.

- A. dà zaa van d'n ANK (HANK) vall'n ; bedoeld een schab (ook schap), d.i. een plank langs een wand ; V(an) D(ale) vermeldt ANK, maar in een andere betekenis ; misschien is de herkomst (=etymologie) van het woord ANK te zoeken in het oude ANKEL (of ENKEL) = hoek.
- B. 1. zet'n op d'n BALK, houd het maar tegoed, ik kan nu toch niet vereffenen ;
2. e is BASTOËD gemokt ; van bastaard ; bij uitbreiding dus : die is volledig onterfd, in veel gevallen konden (hooggeboren !) bastaarden niet erven ;
3. twast'er BEKAAST op = bijna, bekans, b.v. in het spel.
4. azoeë BENJEG zen ; gehaast zijn, het druk hebben ; van het gewestelijk bandig zijn, bezig druk bezet.
5. è most em BEROËN ; hij moet zich beraden, bedenken.¹
6. zètj dat op d'n BERRENBANK, d.i. het aanrecht in de keuken ; misschien etym. tge verklaren als afleiding van bert (-d) of bord, plank of tafel en bank = zitplaats.
7. naa zaatj'n BLOEJEN = van bloeden ; dat zal hem duur te staan komen.
8. eet d'n BOJ aa geweest ? wellicht van bode, of vgl. met het Engelse boy ; nu postbode, of fakteer, van het Franse facteur.
9. 'n goeij skelle BOJKEST = van het (foutieve) buikhesp, wat buikspek is in het A.N.
10. BRANNEGE kost krouëgen = vervorming van branderig, hardlijvig, of aan constipatie lijdend zijn.

¹ In het Jaarboek 1977, uitgegeven door de stichting "ONS ERFDEEL", lezen we tal van aan ons dialekt treffende gelijkenissen ; dit als v.b. : èm BEROËN = zich beraden.

- D. 1. wa n'n DESJTEREJER = een prutser, een slordig iemand ; misschien van détruire, destruction.
2. ge moetj aa DEVOEËREN doen, klemtoon op OE ; uw best doen ; van devoir ?
3. tès n'n DILLE KOEËP = een voordelige aankoop ; van het oude DUL of DOL ?
4. dad is n'n DOJKER = een onbetrouwbaar iemand, een gluipeer ; etymol. van duiker.
5. n'n DREMMER = een nors, zwijgzaam iemand ; van drummen ?
6. n'n echten DREVEL = een erg uithuizig persoon ; etym. ??
7. schinkt èm oek n'n DRIPPEL in, èn 'n betoaljt toch gie potent ; = geef hem ook maar een borrel, hij betaalt geen patent ; spottend gezegd van iemand die met een druipneus rondloopt.
8. outj wa DROK ès d'douën geskird ? uit welke rok is die geschud ? Achter deze uitspraak schuilt meestal een pejoratieve betekenis.
- E. 1. ESJELTEIEREN AAT is vrieê stèirk = zeer taai hout ; de boom of struik heet dus wel degelijk : hesselteer of haagbeuk. Hessel : onbekend ; teer = boom.
2. è èntj ESKES of ESPERES gedooën = expres, met opzet.
3. n'n ETTEFRETTER = een vitter, een gierigaard ; misschien van erwtenvreter ?
- F. 1. weir zeelen FLEES zien = strakts, van het dialektisch fleus, door V.D. in de gewesttaal geschikt.
2. ne slechte FLOUTJMEIJES = letterlijk : fluitmeers ; men duidde er zompige, zure weiden (meersen) mee aan ; daar trof men overvloedig lis, riet e.a. ; aan ; van de blaadjes van dit lis maakten de kinderen fluitjes (kwam daar het woord vandaan ?) ; men nam zo'n klein blaadje vertikaal tussen twee vingers en men blies er flink op ; aldus ontstond er een scherp, snerpend gefluit. In zulke weiden kwam de welriekende moerasspirea (filipendula ulmaria, familie der roosachtigen) overvloedig voor. Deze, zelfs als sierplant gekweekte plant, werd dialektisch algemeen benoemd als koninginder-weide (= reine-des-prés) ; van dit gedroogd kruid werd de toenmalig gegeerde thee gezet ; deze was zozegd onmisbaar voor jonge veulens om ze te beschermen tegen het dodelijke "linjewooëter", d.i. de gevreesde polyarthristis op gewrichtsziekte.
3. da was 'n FROESJ (van frutselen ?) ; bij 't knickerspel om een slechte beurt te melden.
- G. 1. een echte GILLEKEN = een onnozel, naïef doetje ; letterlijk uit het Frans : un gille, een sul ; we danken hierbij aan de GILLIS uit de karnavalvoering.
2. dèë GRABBOZZELEIER go kapot = een appelaar, soort renet.
- J. 1. de KIMME stot in d'n oven van de JACHT : kom en jacht ; in ons dorp werd jacht, in de betekenis van kachel alleen gebruikt om een groot fornuis of kookkachel aan te duiden ; V.D. vermeldt het heden ten dage als plattebuiskachel, wat wij benoemen als de leuvense stoof ; dit is op zijn beurt weer gewestelijk ! Let wel : een stoof is een voetverwarmertje (in sommige biechtstoelen te vinden); dus : geen kachel !
- K. 1. ne KASJEVANG = een deugniet ; onbetrouwbaar iemand ; etym. ?
2. da gedierig KEMMEN 'n ès toch nie goed ; kemmen zou dan licht, ziekelijk kuchen geweest zijn ; als A.N. enkel in een andere betekenis !
3. de KIZZELINGEN nog iesj opzett'n = de reuzel weer op 't vuur brengen ; het verzameld vet van het geslacht varken werd in de grote VEIERPOT gekipt ; (dit is een zware metalen marmit, met ijzeren hengsel, zonder oren) V.D. geeft voor VEER : reuzel, vet ; dus de VEIER smelten ; vermits hier en daar nog restjes mager vlees aan het rauwe vet zaten, moesten die wel afgezonderd worden, mager vlees smelt immers

niet ! Na voldoende heet gestookt te zijn - niet nalaten voortdurend te roeren met de SKIP (een soort schopje) om het aanbranden te voorkomen - werd de hete brij in een neteldoek, boven een grote, aarden tobben geschept ; zodra dit halfbolvormig zakje gevuld was, werd het neteldoek dichtgemaakt en aangespannen ; de doorsijpelende vloeistof kwam uiteraard regelrecht in de tobben terecht ; hier werd dit dan ter afkoeling bewaard ; na enige uren zag men het resultaat : een grote massa, sneeuwwit SMAAT = smout ; nog wat zout in vermengd en de bijna vaste substantie was klaar voor het smeren (PLEKKEN) der boterhammen. Bij het uitpersen wilde men natuurlijk niets laten verloren gaan, zo werden dan de buitenwanden van het gevulde doek afgekrabd, dit schraapsel kreeg de speciale naam van WAGGE ; dit werd helemaal niet gelust ; onbekende herkomst van het woord ; misschien van de waggelende beweging die goed te merken was.... Eenmaal het persen ten einde werd het doekje weer geopend ; nu kwamen de kizzelingen bloot ; eenmaal goed afgekoeld vormden deze een smakelijke toespis bij de boterham, de lekkere KAAAN.

4. d'n douën 'n is onder gin KLOEK gebroed ! dat is een slimme kerel ; kloek in de betekenis van broedhen ; in 't begin van deze eeuw bedacht men een "kleurige" scheldzin voor de AANHANGERS VAN DE DAENSISTISCHE partij ; men zegde : 'n grien (= groen) kloek, roeë kieken' ! groen was inderdaad de vlag van die mannen ; zij hadden het steeds over : de groene strik ; de afstammelingen werden op voorhand als "roden" ofte socialisten aangewezen.
 5. aagd'aa KOES ! van de Franse couche-toi, (se tenir coi), zich koest houden.
 6. ken kein d'r ginne KOP o krouëgen = ik word er niet wijs uit.
 7. ik go KOPKES oëlen = postzegels kopen ; vanwege het hoofd der koningen dat er op prijkte ; dialectisch werd "hoofd" nooit gebruikt !
 8. zemme weer KLOERING gaagen = men zette er de bloemetjes weer buiten ; kloering is dus feestviering ; V.D. geeft het evenwel niet ! Van Isacker vermeldt het wel op pag. 184 in zijn bekend werk : "Mijn Land in de Kering".
 9. in da LOEËF sto veel KROUTJ = d.i. steeds als onkruid aangeduid ! ; loeëf was de enige aanduiding voor de te velde wassende raap ; als boombladeren zegde men steevast : de BLOËREN.
 10. è is KRIEDE = hij is alles kwijt ; misschien van quitte ?
- L. 1. z'ange gelek LEIKEN o zè louëf = bedoeld : de bloedzuiger ; etym. : onbekend ?
2. naa LOUSJE zeïer dor ! van luizen ; parasiteren, luieren, profiteren.
- M. 1. iet MEESKEIREN = jatten, dievelings wegnemen ; etym. wellicht van meescharrelen
2. deië METTEN is dor overrecht gekomen = 't is daar anders dan verwacht verlopen.
3. zo'jer de MEIREN nie van oplopen ! erg verbaasd zijn, ook teleurgesteld zijn.
- N. 1. è eed èm outj d'n NEST lotte pakken = hij heeft zich laten bedotten
2. 't zaa van d'n NEES in de mond (of de...) drippen ; die dwaasheden zullen in zich zelf bestraft worden.
- O. 1. ze gon d'OEËREBOEËME placeren, wellicht van het foutieve noordbomen, dat zo vaak door onze architecten wordt gebruikt. Wij houden het bij schoor, schoorbalk of steunbalk ; het zijn de schuin oplopende verbindingstukken aan de hoeken van dakgebinten ; om ze te schoren, te stutten, te steunen.
2. t'is dor zoeveel OUËREN, zoeveel dopkes = daar wordt niet gespaard ; de eieren worden er niet ter markt gebracht, maar opgesmuld...
3. 't nis mor OOSKERAAS afgewerkt = slordig, oppervlakkig achtergelaten ; etym. ??

- P. 1. azoë 'n PALILLE, vod, lamp, ook iemand dit niet deugt ; van het A.N. palul
 2. dooër veig'k men PESJ' on = ik geef daar niets om ; wellicht van : perche.
- R. 1. zè gezicht sto vil RAPPEN = korsten, roven van wonden ; de rap is degelijk Nederlands !
 4. zès van eer ROOT ; zij is aan 't missen, vertelt onzin ; root is gewestelijk voor rij.
- S. 1. tis dor SCHERREBEKKEN taroef = er is daar armoede ; ook wel : er wordt veel geruzied ; etym. ??
 2. èn neet er gin SEESJE vir ; vgl. poseesje, van : patiëntie of geduld ; ook wel : hij heeft er geen aandacht voor.
 3. ge moetj' SJAAËN of ter 'n kom niet van = hij moet aangepord worden of er komt niets van terecht ; etym. : misschien van jouwen.
 4. da viggen is ziek, tis SLETEN = een big met een afwijking : een soort hernia of waterbreuk ; etym. onbekend.
 5. è een zitte SPAAGEN = van spuwen ; het gebruikte vulgair woord voor spuwen ofwel ook braken, vomeren.
 6. doet' er ne nije SPOOSJOM ooën = een nieuwe kaft aanbrengen ; etym. ??
 7. zemmen dor 'n STIRANNE meegemokt = van tirannie ; ze hebben iets vreselijks meegemaakt.
- T. 1. te veel TANTAFEIËREN moaken = te veel drukte maken, bluffen, misschien van het Franse : tant à faire.
 2. 'k moe jist nog mennen TEMPER moaken = wellicht van temperen = mengen met iets voor het maken van een beslag ; b.v. aardappelbloem om de saus vaster te hebben.
 3. TOESJ en TEIN = nu en dan ; etym. ??
 4. nen ooërdigen TROETEN = een zonderling ; misschien van troetelen...
- V. 1. ne VEDROOS lezen = een "Vader Ons" bidden
 2. V'ROUTJ IS DE WEG ZOUË DE KNECHT, EN HIJ VLOOG MEE ZENNE BALLECHONG 'STROOËT OP, het Franse "balluchon = pakje, boeltje ; dit woord staat niet in oudere woordenboeken.
 3. è eed in zenne VINJER gekapt = hij boerde
- Z. 1. 't ZIFT kousjken = het zeef (van de wanmolen) kuisen
 2. de ZJIEËKKEIRE stell'n = de gierkar klaar zetten ; met het ZJIEËKSTIK werd hetzelfde voertuig benoemd.

Edgard HUYLEBROEK.

Lidmaatschap nog niet hernieuwd ? Doe het nu !

Lid : 250 fr.

Steunende leden : minimum 300 fr.

Rek. Heemkring Haaltert 439-5083061-63

Dank !

DE VLASNIJVERHEID IN GROOT-HAALTERT

Bijdrage tot de studie van de proto-industrialisering (2de deel)

In onze eerste bijdrage stipten we reeds aan dat een mogelijke verklaring voor de bevolkingsgroei tijdens deze periode moet gezocht worden in onder meer de ontwikkelingen in de landbouw¹. Deze tweede bijdrage wenst hier nader op in te gaan vanuit verschillende onderdelen zoals het rotatiesysteem, de graan- en aardappelteelt, het belang van de mest en de kultuur van voedergewassen. Het onderkennen van de onderlinge band is noodzakelijk om het belang van de vlasteelt en indirect ook de linnennijverheid in het huidige Groot-Haaltert te situeren.

2. De agrarische ontwikkeling en de vlasteelt.

2.1. De agrarische ontwikkeling.

Tot het begin van de 19de eeuw stond de Vlaamse landbouw in hoog aanzien in Europa. Dankzij de bezoeken aan Vlaanderen door bekende agronomen zoals Th. RADCLIFF en J.N. SCHWERZ, werd de Vlaamse landbouwtechniek over gans Europa uitgedragen². Terwijl men in de middeleeuwen nog gebruik maakte van het drieslagstelsel waarbij wintergraan (tarwe en rogge) werd afgewisseld met zomergraan (haver en gerst) met daarop volgend één jaar braak, schakelde men in de Moderne Tijd over op een rotatiesysteem van zes tot zeven jaar en in sommige streken zelfs tot elf jaar³. Het vruchtwisselingsstelsel werd gedurende de 18de eeuw verder uitgewerkt door ondermeer de introductie van de aardappelteelt, de verdere uitbouw van de handels- (vb. koolzaad en vlas) en voedergewassen (vb. klaver) en de nieuwe nevenprodukten voor de bemesting zoals turf en kalk⁴. In Groot-Haaltert paste men aan het begin van 19de eeuw overal een rotatiesysteem toe van zeven jaar⁵. Overal begon het systeem voor de eerste drie klassegronden met tarwe. In de vier gemeenten werden koolzaad, rogge en aardappels geteeld. Enkel in Haaltert werd geen vlas geteeld binnen het overheersend rotatiesysteem. De produktie van vlas in Denderhoutem, Heldergerm en Kerksken volgde steeds op klaver dat een vaste plaats had verworven binnen het rotatiesysteem. De teelt van masteluin, een mengsel van tarwe en rogge, komt overal voor behalve te Haaltert, waar de cyclus ook niet werd afgesloten met aardappelen (zie tabel 1). De lengte van het rotatiesysteem had te maken met de pachtkontrakten. Deze kontrakten bepaalden dat bij het beëindigen van de pachtovereenkomst één derde van de oppervlakte

¹ Zie Mededelingen Heemkrng Haaltert, XII, 1992, 1.p. 1-7

² Ch. VANDENBROEKE en W. VANDERPIJPEN. Landbouw en platteland in de Zuidelijke Nederlanden. In AGN, deel 10. Haarlem, 1981, p. 133 en p. 183; Th. RADCLIFF. A report on the agriculture of eastern and western Flanders. Londen, 1819 en J. N. SCHWERZ. Anleitung zur Kenntniss der Belgischen Landwirtschaft, 2 dln. Halle, 1807-1808.

³ M. J. TITS-DIEUAIDE. Les campagnes flamandes du XIIIe au XVIIIe siècle, où le succès d'une agriculture traditionnelle. In Annales, Economies, Sociétés, Civilisations, XXXIX, 1984, p. 598-601.

⁴ Ch. VANDENBROEKE. De tweede agrarische expansie en de industrialisatie: de 18de en de eerste helft van de 19de eeuw. In VERHULST (A.), BUBLLOT (G.) e.a. De Belgische Land- en Tuinbouw, Verleden en Heden. Brussel, 1980, p. 34-35.

⁵ Archief van het Kadaster te Gent (AKG). Pièces de l'expertise. Het kadastraal verslag van Kerksken dateert uit 1809. Denderhoutem uit 1811; Heldergerm uit 1812 en Haaltert dateren uit 1813.

moest bezaaid zijn met klaver of vruchten zoals koolzaad, vlas of tarwe, zodat de volgende pachter opnieuw kon starten met het vruchtwisselingsstelsel.

Hieruit blijkt dat iedere teelt een bepaalde plaats had binnen het stelsel en er ook een welbepaalde functie in uitoefende. Het veranderen van een teelt binnen het stelsel kon de oogst van de daaropvolgende teelt gevoelig doen dalen. Het gevaar voor uitputting van de grond was reëel aanwezig. Produktiviteit stond dus voor alles: men wou de bevolking voeden. Dit kunnen we afleiden uit de nadrukkelijke aanwezigheid van tarwe, rogge, masteluin en aardappelen binnen het rotatiesstelsel. Merk ook op dat het niet vermelden van een bepaalde teelt (vb. rapen) niet betekent dat men het niet verbouwde, doch dat het belang ervan in die mate was afgenomen dat de teelt niet meer kon functioneren binnen het stelsel.

Tabel 1 : Het vruchtwisselingsstelsel begin 19de eeuw

Jaar	Denderhoutem (1811)	Haaltert (1812)	Heldergem (1812)	Kerksken (1810)
1	tarwe	tarwe	tarwe	tarwe
2	rogge	koolzaad	rogge	koolzaad
3	klaver	rogge	klaver	rogge
4	vlas	aardappelen	vlas	klaver
5	koolzaad	tarwe	koolzaad	vlas
6	masteluin	haver	masteluin	masteluin
7	aardappelen	klaver	aardappelen	aardappelen

Bron tabel 1 : AKG, Pièces de l'expertise.

Tot bij het begin van de 19de eeuw werd het hele rotatiesstelsel duidelijk beheerst door de teelt van broodgraan, basis van het dagelijkse calorieënpakket.

In 1764 was het Land van Aalst reeds geëvolueerd naar een graanexporterende regio en zou dit ook blijven tot het einde van de 18de eeuw. Meer dan de helft van de graanopbrengst werd door handelaars of hun agenten bij de landbouwers opgekocht⁶. Tijdens de Franse periode een mislukte graanoogst zou meteen een tekort veroorzaken als gevolg van de voortdurende bevolkingsaanroei⁷. Nog tijdens het eerste kwart van de 19de eeuw werd Vlaanderen opnieuw afhankelijk van het buitenland voor zijn voedselvoorraad⁸.

De export van graan was mogelijk geworden door de aardappelteelt. Dankzij de calorieproduktiviteit van de aardappel, die driemaal hoger ligt dan die van graan, slaagden de keuterboeren erin zich te voorzien in eigen voedselbehoefte. Afgaande op inlichtingen verkregen uit boedelstaten kunnen we de aanvang van de aardappelteelt in het Land van Aalst situeren rond 1700. Sinds de introductie van de aardappelteelt viel het hoofdelijk verbruik per dag van graan van één liter rond 1700 terug op 0,5 tot 0,6 liter rond 1800⁹. De introductie van de aardappelteelt gebeurde ten nadele van het areaal voorbehouden voor de graanteelt en creëerde de mogelijkheid van een ver doorgedreven areaalversnippering. Merk op dat de aardappel in het begin enkel geteeld werd voor het vee, terwijl ook armen zich ervan bedienden. M. FAIPOULT, prefect van het Scheldepartement, wijst op de afhankelijkheid

⁶ ARA. Fonds Junta Besturen en Beden, nr. 601, p. 315 en RAG, Land van Aalst, nr. 394.

⁷ M. FAIPOULT. Mémoire statistique du département de l'Escaut. Gent, 1960, p. 107

⁸ Ch. VANDENBROEKE. De tweede agrarische expansie en de industrialisatie... p. 34-36

⁹ Ch. VANDENBROEKE. Landbouw in de Zuidelijke Nederlanden. In AGN, deel 8. Haarlem, 1979, p. 83-89 en p. 90-93 ; IDEM. De tweede agrarische expansie... p. 34-36 en Ch. VANDENBROEKE en W. VANDERPIJPEN. Landbouw en platteland... p. 188-191.

van de aardappel voor de voeding van de bevolking, terwijl de teelt ervan met de nodige omzichtigheid zou moeten gebeuren, omdat klimatologische omstandigheden de oogst op korte tijd totaal kunnen vernietigen¹⁰. Het waren profetische woorden. Het feit dat masteluin nog in alle gemeenten wordt verbouwd, duidt erop dat de demografische druk niet toeliet al te veel risico's te nemen bij het verbouwen van riskante gewassen zoals de aardappel en tarwe¹¹. Dat de aardappel zo vlug verspreid werd is voornamelijk te danken aan de lage eisen aan bemesting en de hoge produktiviteit¹².

Door de braak, waardoor bepaalde stukken grond gedurende één jaar niet produktief waren, af te schaffen, steeg de vraag naar mest. Er kwamen meerdere teelten per jaar voor op één stuk grond en de stadsmest volstond niet meer. Door de introductie van klaver en rapen kon het vee langer op stal blijven. Dit had voor gevolg dat enerzijds de vleesproduktie steeg en anderzijds kon de mest beter opgevangen worden en verdeeld over de akkers, terwijl een aantal weiden konden worden omgeploegd en aan het bestaand akkerareaal toegevoegd¹³. Het is pas tijdens de eerste helft van de 17de eeuw dat de klaverteelt ingang vindt en aan zijn opmars begint. Klaver werd veelal voor en/of samen met vlas gezaaid. Na de vlasoogst diende de klaver als weide en gaf het volgend jaar tot drie oogsten, waarmee het stalvee werd gevoederd. Anderzijds gaf de klaver een groenbemesting, waardoor de vruchtbaarheid van de bodem kon worden verhoogd of gehandhaafd¹⁴. Naast het omploegen van weiden deed ook de teelt van nijverheidsgewassen de vraag naar mest toenemen. Vlas en koolzaad stellen hoge voedingseisen aan de bodem en putten hem bovendien sterk uit. Gedurende de 18de eeuw, en dit tot de opkomst van kunstmeststoffen in de 19de eeuw, werd een levendige handel opgezet in mest. Boeren trokken naar Aalst om het huishoudelijk afval op te halen, of naar de brouwerijen en stokerijen om de mest van de ossen op te kopen. Een stokerij met een capaciteit van vier tot vijf hectoliter kon met zijn afval 25 ossen vetmesten, waarbij de urine volstond om 60 hectare landbouwgrond te bemesten. Vanuit Holland werd turf as aangevoerd, de olieslagerijen leverden de koolzaad- of lijnzaadkoeken en de potas van de linnenbleekerijen en zeepziederijen was zeer gegeerd¹⁵. In onze dorpen lag het tekort aan gewone mest, zoals aal, tussen de 25 en 30 %¹⁶.

Door de teelt van aardappelen en de linnennijverheid kon de landbouwgrond versnipperd worden in kleine stukjes. Rond 1846 volstonden twee hectaren landbouwgrond om een gezin te onderhouden¹⁷.

Deze arcaalversnippering verliep parallel met de demografische groei. Het gevolg was dat tijden arbeidsbesparende factoren van ondergeschikt belang waren. Er bestond immers een voortdurende vorm van verdoken werkloosheid¹⁸. Dat deze keuterboeren hun gronden intensief gingen bewerken met de spade valt niet te ontkennen. De "spadekultuur" was alom vertegenwoordigd.

¹⁰ M. FAIPOULT. *O.c.*, p. 121-122.

¹¹ Ch. VANDENBROEKE en W. VANDERPIJPEN. *Landbouw en platteland...*, p. 186. Masteluin is een zaaimengsel van tarwe en rogge dat als voornaamste voordelen bood : 1) bij lichte vorst beschermden de roggeplantjes de tarwe tegen de vorst en 2) bij hevige vorst was de tarwe wel verloren, maar had men nog altijd de rogge om te oogsten.

¹² M. FAIPOULT. *O.c.*, p. 107 en p. 122.

¹³ Ch. VANDENBROEKE. *De tweede agrarische expansie en de industrialisatie...*, p. 34

¹⁴ Ch. VANDENBROEKE. *Landbouw in de Zuidelijke Nederlanden...*, p. 79 en Ch. VANDENBROEKE en W. VANDERPIJPEN. *Landbouw en platteland...*, p. 196

¹⁵ M. FAIPOULT. *O.c.*, p. 106 en p. 138-139.

¹⁶ AKG. *Pièces de l'expertise*.

¹⁷ H. KERVYN DE VOLKAERSBEKE. *Quelques vues pratiques pour améliorer le sort de la population rurale des Flandres*. Brussel, 1846, p. 133.

¹⁸ Ch. VANDENBROEKE. *Levensstandaard en tewerkstelling in Vlaanderen (late 17e - 18e eeuw)*. In *Handelingen van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*. XXXI, 1977, p. 170 en p. 178.

2.2. De vlasteelt in Groot-Haaltert.

De toenemende demografische druk en als gevolg daarvan de areaalversnippering, stelden het platteland voor de keuze: om ofwel het teveel aan arbeidskrachten uit te stoten naar de stad of alternatieve bronnen van inkomsten en tewerkstelling aan te wenden.

De vlasteelt vroeg een hoge inzet van arbeid en kon aldus een grote hoeveelheid verdoken werkloosheid opsorpen. Zo spitte men veelal, in plaats van te ploegen, het vlasareaal om om de onkruidvorming als gevolg van de tarwe teelt tegen te gaan. Het werd ook meermaals gewied, wat zestig tot negentig dagen in beslag nam en gewoonlijk werd uitgeoefend door vrouwen. Andere activiteiten zijn ondermeer het oogsten (slijten), boken, roten, zwingelen,...¹⁹ De aanwezigheid van goedkope en periodegebonden arbeid was voor de teelt absoluut noodzakelijk.

De eerste concrete gegevens met betrekking tot het bezaaid vlasareaal in Groot-Haaltert dateren uit 1764²⁰. Deze parochiebeschrijving vermeldt hoe de vlaskultuur is geëvolueerd sinds de laatste 25 tot 30 jaar in de verschillende deelgemeenten. Het verslag geeft echter de evolutie weer in beschrijvende termen. Het vlasareaal in 1735/40 werd dus door ons berekend. De oppervlakte werd omgerekend van bunder naar hectare, waarbij we één bunder gelijkstelden aan 1 ha 22 a 28 ca²¹. Tijdens de Franse periode beschikken we over de landbouwtelling van 1810²². Voor 1840 beschikken we over de nominatieve linnennijverheidstelling die in de rand het aantal kilogram te roten gelegd vlas per jaar weergeeft²³. Op basis van de landbouwtelling van 1846 bleek de gemiddelde opbrengst in Groot-Haaltert 587,5 kg vlas per hectare te bedragen, hetzij afgerond 600 kg per hectare. Aldus bekwamen we de berekende vlasoppervlakten voor 1840²⁴. De landbouwtelling van 1846 is volledig²⁵.

Wanneer we nu naar de omvang van het vlasareaal kijken (zie tabel 2 en grafiek 1), kunnen we de evolutie van 1735/40 tot 1846 vrij goed volgen.

Wat opvalt is dat de evolutie van het vlasareaal (zie ook grafiek 1) gekenmerkt wordt door fluctuaties; een konstante valt niet te onderkennen in het verloop. Tussen 1735/40 en 1764 kende het vlasareaal een aangroei van ongeveer 20 ha.

Alhoewel dit een berekend cijfer is, kan de groei verklaard worden door een viertal factoren. Vooreerst was de vlasuitbreiding mogelijk door het verder op punt stellen van het rotatiesysteem en zorgde de demografische groei voor een ruim aanbod aan goedkope arbeidskrachten. De introductie van de aardappel maakte het mogelijk dat teelten konden in omvang worden ingekrompen ten voordele van vlasareaal, terwijl het in kultuur brengen van de resterende gemeenschappelijke gronden een uitbreiding van het landbouwareaal in zijn totaliteit betekende. Dit alles gebeurde op een ogenblik dat de vraag naar vlas steeg als gevolg van de expansie in de linnennijverheid. Toch zou de eigen vlasproductie niet volstaan om de weefgetouwen draaiende te houden²⁶. Van 1764 tot 1810 had men een beperkte aangroei met 5,58 ha. Er blijkt meteen uit dat een uitbreiding van het vlasareaal ten nadele van graan- of

¹⁹ Het lijkt ons niet aangewezen om binnen ons kader en in dit korte bestek nader in te gaan op de verschillende deelbewerkingen van het vlas. Deze verschillende deelbewerkingen kunnen trouwens door iedereen gemakkelijk nagevolgd worden in elk goed encyclopedisch werk.

²⁰ ARA, Fonds Junta besturen en Beden, nr. 604, tabel Y en nr. 606.

²¹ N. KERCKAERT, Oude Oostvlaamse hoeven, 2 din. Gent, 1977-1988. Ingesloten toelichting zonder paginanummer.

²² RAG, Scheldedepartement, nr. 4782/2 en nr. 4782/3.

²³ RAG, Provinciaal Bestuur, nr. 4559

²⁴ Enquête sur l'industrie linière. Deel 2. Brussel, 1841, p. 637, p. 641, p. 643 en p. 645.

²⁵ Statistique de la Belgique. Agriculture. Recensement général. (15 octobre 1846). Publié par le Ministre de l'Intérieur. Brussel, 1850.

²⁶ ARA, Fonds Junta Besturen en Beden, nr. 602, p. 634.

aardappelteelt onder demografische druk niet meer mogelijk was. Trouwens het laatste kwart van de 18de eeuw en het eerste kwart van de 19de eeuw worden gekenmerkt door de relatief sterker stijgende prijzen voor tarwe, wat een aantal landbouwers zal verplicht hebben tot het overschakelen op de produktie van voedingswaren. Voeg daarbij nog de stijgende pachtprizen en het wordt duidelijk dat men tijdens deze periode en de Franse tijd als het ware verplicht was over te schakelen op tarwe en aardappelen. De algemene verspreiding van de aardappel als voedsel voor mensen moet binnen dit kader te situeren zijn ²⁷

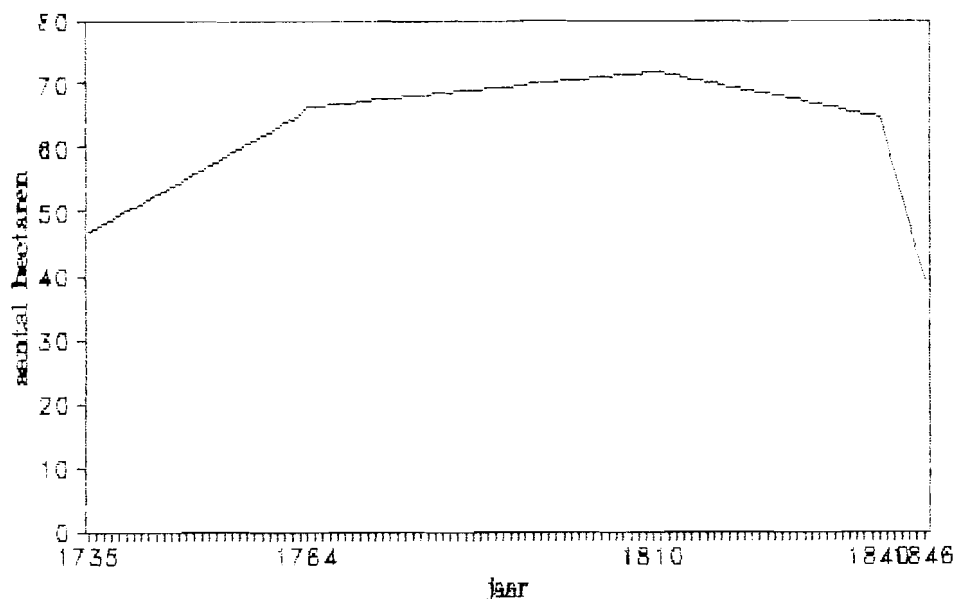
Tabel 2 : Omvang van het vlasareaal in ha (1735-1846)

Jaar	1735/40	1764	1810	1840	1846
Denderhoutem	17,22	24,60	24	21,67	11,90
Haaltert	17,22	24,60	24	25	15,48
Kerksken			12	9,67	3,20
Heldergem	12,30	17,22	12	8,6	8,9
Algemeen totaal	46,74	66,42	72	64,94	39,48

Bron 2 : zie grafiek 1.

Evolutie van het vlasareaal 1735 - 1846

Grafiek 1

Bron grafiek 1 : ARA, Fonds Junta Besturen en Beden, nr. 604, tabel M3° en nr. 606. F. DE POTTER en J. BROECKAERT. Geschiedenis van de gemeenten der Provincie Oost-Vlaanderen. Vijfde reeks. Arrondissement Aalst, 4 dln. Gent, 1895-1900. Zie de verschillende delen voor onze respectieve gemeenten. RAG, Scheldedepartement, nr. 2054, nr. 2094/59, nr. 4782/2 en nr. 4782/3. RAG, Provinciaal Bestuur, nr. 4559. Statistique de la Belgique. Agriculture. Recensement général (15 octobre 1846). Publié par le Ministre de l'Intérieur. Brussel, 1850.

²⁷ Ch. VANDEN BROEKE. Levensstandaard en tewerkstelling in Vlaanderen (17e-18e eeuw). In Handelingen van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, XXXI, 1977, p. 151-189.

Van 1810 tot 1840 daalde het vlasareaal lichtjes met ongeveer 5 ha, doch deze daling moet volgens ons te situeren zijn rond 1840. Immers in de jaren twintig van de 19de eeuw begon de Engelse mechanische vlasindustrie steeds meer Vlaams vlas op te kopen. Vlashandelaars uit het Land van Waas konden niet meer aan de vraag voldoen en zouden in Vlaanderen en ook in onze dorpen vlasgaarden opkopen om het te exporteren als vlas afkomstig uit het Land van Waas. Dit dreef de prijzen van vlas omhoog en betekende een stimulans tot uitbreiding van het vlasareaal tijdens deze periode ²⁸. Van 1840 tot 1846 kende het vlasareaal een zeer snelle terugval, vandaar dat we de terugval tussen 1810 en 1840 situeren tijdens de jaren 1930. De crisis kwam er als gevolg van een dalende vraag naar Vlaamse vlas op de buitenlandse markten. Vooral Engeland zou voortaan het tot 60 % goedkoper Russisch vlas verkiezen boven het Vlaamse vlas, hierin gevolgd door de opkomende Belgische mechanische vlasspinnerijen, die in de jaren veertig reeds 10 % importeerden. Het was ook een gevolg van de dalende vraag naar handgeweven linnen en de mislukte voedseloogsten, die indirect verplichtten tot het telen van voedingsgewassen vanwege de hogere voedselprijzen.

De vraag rijst wat het belang was van het vlasareaal ten opzichte van het landbouwareaal. De onderstaande tabel 3 en grafiek 2 geven een duidelijk beeld van de situatie. We stellen vast dat het procentuele aandeel van het vlasareaal binnen de totale landbouwgronden maximum 3,59 procent bedraagt in 1764 en een minimum kent in 1846 met 1,96 %. Alhoewel de vlaseelt een belangrijke plaats had ingekomen binnen de agrarische activiteit, was zij echter niet van die aard dat zij de getouwen draaiende kon houden. Er was dus een belangrijke aanvoer van vlas uit andere gemeenten en regio's noodzakelijk. Immers een niet onbelangrijk deel van het eigen vlasareaal werd door de eigen bevolking geconsumeerd als linnen. Als gevolg hiervan ontstonden interregionale verschillen tussen de vlasproducenten (vb. het Land van Waas) enerzijds en de vlaskonsumenten (vb. Het Land van Aalst met onder meer Groot-Haaltert) anderzijds, die gedurende het Ancien Regime en de eerste helft van de 19de eeuw meermaals het politiek schouwspel beheersten ²⁹. Het gevolg was dat er in de 18de eeuw slechts vrije uitvoer van vlas gold tussen 1757 en 1766 en na 1784. De Fransen zouden het opnieuw verbieden in 1793 ³⁰. Tijdens de Hollandse periode vroegen de linnenhandelaars een exportverbod voor vlas, maar er kwam een gematigd tolregime zodat de Engelse mechanische vlasspinnerijen zich hier kwamen bevoorraden.

Tabel 3 : Evolutie van het vlasareaal ten opzichte van de landbouwgrond (1735/40 - 1846)

Jaar	1735/40	1764	1810	1840	1846
Landbouwgrond in ha	1850,33	1850,33	2014,41	2014,41	2014,41
Vlasareaal in ha	46,74	66,42	72	64,94	39,48
%	2,53	3,59	3,57	3,22	1,96

Bron tabel 3 : ARA, Fonds Junta Besturen en Beden, nr. 604, tabel M3^o en nr. 606. F. DE POTTER en J. BROECKAERT. Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen. Vijfde reeks Arrondissement Aalst, 4 dln. Gent, 1895 - 1900. Zie de verschillende

²⁸ Enquête sur l'industrie linière, dl. 2, p. 638-639 en p. 645-647 : RAG, Hollands Fonds, nr. 0010/05, nr. 0010/10 en nr. 0010/12 en J. MOKYR. Industrialization in the Low Countries, 1795-1850. New Haven - Londen, 1976, p. 258.

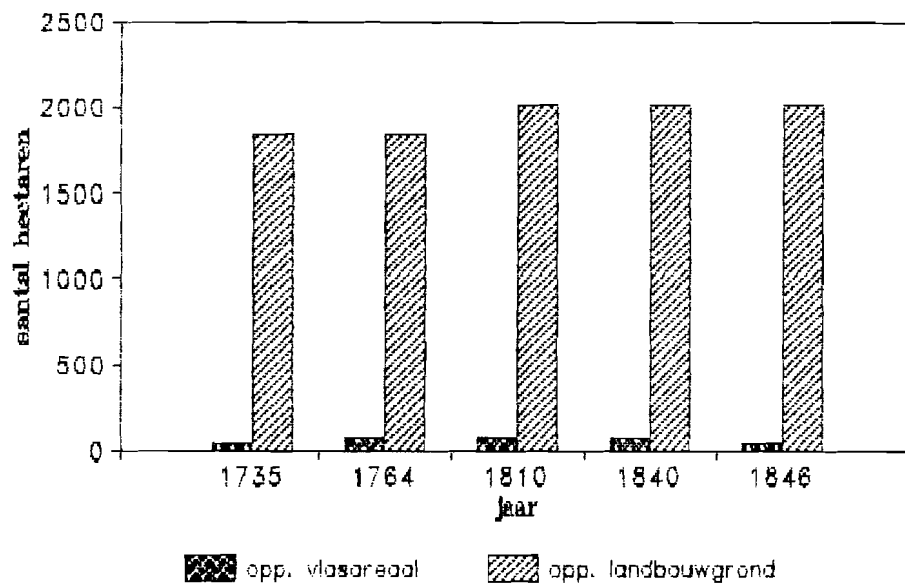
²⁹ E. SABBE. De Belgische vlasnijverheid. Deel 2. Kortrijk, 1975, p. 87-88.

³⁰ W. HAAGEN. "Uitbuiting-door-handel" als verklaringfactor voor de vertraagde industrialisering van de linnennijverheid in Vlaanderen. In Handelingen van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, XXXVII, 1983, p. 222.

delen voor onze respektieve gemeenten. RAG, Scheldedepartement, nr. 2054, nr. 2094/59, nr. 4782/2 en nr. 4782/3. RAG, Provinciaal Bestuur, nr. 4559. Statistique de la Belgique. Recensement général. (15 octobre 1846). Publié par le Ministre de l'Intérieur. Brussel, 1850. Merk op : de landbouwgrond, uitgedrukt in hectaren, werd berekend als zijnde 67,5 % van de totale oppervlakte in hectare voor de 18de eeuw en 69,2 % voor de 19de eeuw. D. LAMARCQ. Een kwantitatieve benadering van de arbeidsparticipatie in de vlassector. Het Land van Aalst (1738-1820). In Handelingen van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent. XXXVI, 1982, p. 145.

Grafiek 2

Verhouding vlasareaal – landbouwgrond 1735 – 1846

Bron grafiek 2: zie tabel 3.

Ook na de Belgische onafhankelijkheid ging de nationale overheid niet in op de vraag van wevers, linnenhandelaars en gemeentebesturen om een exportverbod voor vlas op te leggen. Het gevolg was dat het Land van Waas vrij zijn vlas kon uitvoeren en zelfs vlasgaarden hier moest opkopen, dit ten nadele van de eigen plaatselijke vlasspinsters en linnenwevers. Pas in 1847 ging de Belgische overheid hierop in ³¹. De kostprijs van linnen werd naast arbeid, voor het overgrote deel bepaald door de prijs van vlas, omdat technische innovaties bijna geheel afwezig waren. Sinds het laatste kwart van de 18de eeuw en het eerste kwart van de 19de eeuw kende het vlas een steeds toenemend aandeel in de kostprijs van de linnenproduktie en zou zelfs tijdens de periode 1836-1840 ongeveer 78 % van de kostprijs van linnen uitmaken ³².

De vlasteelt is in onze dorpen mogelijk geweest dankzij het ver doorgedreven vruchtwisselingssysteem met ruime aandacht voor bemesting. Dankzij de introductie van de aardappelteelt kon de stijgende bevolking gevoed worden, terwijl de arealen versnipperd werden. Aldus was het mogelijk om een gezin van de opbrengst van een klein hoeveareaal te leven. De verdoken werkloosheid werd afgeleid naar de grotere hoeven waar men nood had aan goedkope en seizoensgebonden arbeid. Dit was eveneens een voorwaarde voor de verbouwing van vlas met zijn hoge arbeidsinzet. Tijdens het dode winterseizoen vonden de keuterboeren een bron van inkomsten in het spinnen en weven of bewerken van het vlas. Deze twee pijlers, met name de vlasnijverheid en de aardappelteelt, waren de fundamente van Vlaanderen tijdens de 18de eeuw. Maar de afhankelijkheid van deze twee pijlers zouden catastrofaal worden tijdens de 19de eeuw.

In onze derde bijdrage wensen we nader in te gaan op het belang van de linnennijverheid voor de tewerkstelling in Denderhoutem, Haaltert, Helderghem en Kerksken.

(vervolgt)

Peter D'haeseleer.

³¹ W. HAAGEN, O.c., p. 222 ; RAG, Hollands Fonds, nr. 0304 en nr. 0015 ; E. SABBE, O.c., deel 2, p. 281.

³² Ch. VANDENBROEKE, Sociale en conjuncturele facetten..., p. 155